

Honvág

Kaposi László

Célcsoport: középiskolások, „középhaladók” legalább (vagyis olyanok, akiknek van némi drámaórási rutinjuk, esetleg színjátszói gyakorlatuk). Játsható a felsőoktatásban is. A pedagógustovábbképzésben csak adaptációval: ott más szereplő szemszögéből lehet érdekes a téma.

Létszám: Optimális létszám 20 fő, de a résztvevők száma nem jelent korlátot, csak időbeli feszítettséget – többen vagyunk, egyes játékok hosszabbak lesznek, mindenre kevesebb idő jut, az óra vége veszélyben...

Munkaszervezés: négy csoportban, illetve párokban dolgoznánk többnyire

Időtartam: Legalább 60 perc kéne hozzá. (Ha a drámatanár nem figyel az elejétől fogva a tempóra, akkor könnyen lehet, hogy a duplaóra sem lesz elég.)

Téma: egy család széthullása vagy megmaradása

Fókusz: Mit tehet egy fiatalember (egy nagykamasz) a családjáért, ha az éppen széthullani látszik?

Jó, tudjuk, sok felnőtt azt mondaná ilyen helyzetben a fenti kérdésre, hogy „semmit”. De lehet, hogy elfelejtették már, hogy ők is voltak fiatalok. És ha a felnőttek nincsenek résen, akkor a fiatalok csodákra is képesek.

A történet napjainkban játszódik.

Helyszíne tetszőleges ország kisvárosa – ha pl. idegennyelvi környezetben játszunk, akkor a tanult nyelvtől függően helyezendő el. Most a példa kedvéért magyar a kontextus: Magyarország, BÁRKÁD nevű települése, kb. 10 ezer lakóval, valahol Nyugat-Magyarországon (kb. 20 km-re a megyeszékhelytől, ami a példa kedvéért legyen Veszprém).

1. Tanári narráció arról, hogy kivel/kikkel foglalkozunk

Hősünk Tamás – nem egészen 19 éves, gimnazista. Jó tanuló, ami nála azt jelenti, hogy nincs semmi gondja az iskola elvárások teljesítésével (egyébként régi és jó iskola ez, ahová jár). A srác teszi a dolgát, de nem igazán fontos számára az iskolai tanulás, illetve az ottani eredmények. Azért persze tovább akar tanulni, mint osztálytársai döntő többsége. Tamás jó szervező – ennek azonban csak ritkán adja tanújelét. De, ha beindul, akkor nagy dolgokat is tud. Az osztályban ilyesmit csak akkor tett, ha mások már jó ideje nem intéztek el fontos, közös ügyeket. Vagy akkor, ha nem akadt gazdája valaminek. Ilyen volt egy nagy nyári, közös buli szervezése (ez sokak számára lett igazi közösségi élmény – utólag így látják). Amúgy érzékeny, a látszat ellenére tépelődő, bizonytalan alkat. Klasszikus gitáron tanult régebben, újabban ismét játszik. Sokat van egyedül. Néha verseket ír, amiket azonban csak az asztalfiók láthat. Többnyire az anyjával él, hiszen ő van otthon, vele oszt meg érzéseket, néha titkokat, de életében az igazán fontos pillanatok többnyire mégis az apjához fűződnek. (Bartos a családi neve.)

Egy adagban ez éppen elég információ. Ezért a szűk családról csak „leltár” jön, most elég egy-egy mondat, a részletekkel később szorgálunk. Tamás anyja, apja, bátyja:

Anyja: MÁRTA, 44 éves, tanító a szakmája (nincs állásban). Apja: ZOLTÁN, 46 éves, kertéptörmérnök. Bátyja (Tamásnak): PÁL, 24 éves, mérnök, fél éve költözött el.

javaslat: ismételni kéne a bekerülő információkat, legalább a legfontosabb elemeket, mert a tapasztalatok alapján abból, ami csak egyszer hangzik el, jóformán semmi nem épül be a játékba. Erre a rögzítésre alkalmas a SZEREP A FALON konvenció ábrája, annak kitöltése, de hátha sikerül ennél a táblai vázlatírásra emlékeztető megoldásnál érdekesebb formát is találni. Vagy kitalálni. Sokan alkalmazzák az utóbbi időkben a KÖZÖSSÉGI OLDAL ADATLAPJÁT (lehetne ez egy új kontextusépítő konvenció neve) erre az ismétlésre. A rovatok tetszőlegesen variálhatók, szabadok

vagyunk, nem kell másolnunk a legismertebb közösségi oldalakat. Amit megtudtunk, valamilyen időbeli szakaszlással beírhatjuk.

A szerző kinyilvánítja, hogy a maga részéről nem szívesen kezdene ezzel a jegyzeteléssel, de az óra későbbi részeiben élne az írásos rögzítés lehetőségével (főleg kiscsoportos játékok, megjelenítés után jöhetne jól).

A fenti, a tanár által behozott információkkal a dráma központi figurájának felvázolása a célunk: ilyen figurával foglalkozunk majd, és nem másféleképpen. Az alábbiakkal már a megjelenítéshez, a játékhoz szükséges részletek felé indulunk. Továbbá fontos elem, hogy a tanári kérdések nyitnak a résztvevők felé: válaszaik beépülhetnek a történetbe, a helyzetekbe – az órába.

2. További információk Tamásról: a zenét mutatjuk: hármat + kérdések a zenékhez

Az egyes zenei részleteket célszerű „felkonferálni”: jár hozzájuk egy-egy mondat (vagy több). Ezek a bevezető mondatok elhelyezhetik a zenei bejátszásokat a fiú életében. Az **akusztikus konvencionál** a „jegyzetek” legalább annyira fontosak, mint maguk a bejátszások. Utalhatunk a zenei részletek fontosságára, a hallgatásuk gyakoriságára vagy módjára, helyére. Mindenképpen erősen különböző zenék kiválasztását javasoljuk: ha két zene ugyanazt „mondja”, akkor az egyik minden további nélkül kihúzható.

Néhány példa arra, hogy milyen mondatokkal lehetne az elhangzó zenei részleteket (ezekből pár taktus is elég, ezen a ponton a felismerés a fontos!) felvezetni:

- Ezt a zenét soha nem hallgatja mással.
- Az, hogy ezt a zenét szereti, az titok.
- Ha a kedvenc zenéjét tudakolják, akkor ezt, vagy valami hasonlót mondana (az osztálytársainak).
- Ezt a zenét kedveli (sőt: az utóbbi időkben ezt szereti leginkább), de ezt soha nem vallaná be az osztálytársainak.
- Hogy ezt a zenét kedveli, arról csak egy kiválasztott személy tud (óránknál lehetne Tamás barátja, jelenleg nem szerepel, de ezt a figurát más szempontok miatt is érdemes lehet beemelni).

Ha „erős” zenét választunk, akár már ez a konvenció is képbe helyezheti a résztvevőket. Fontos, hogy a figura típusa tisztává váljon. A zenék titkokat árulhatnak el, a központi figura lelkéről szólhatnak. De ha óravezetés közben a tanár azt érzi, hogy nem volt elég – visszaidézve az előző kifejezést: képen vagyunk, de többféleképpen –, akkor be kell még iktatni más, kontextusépítésre alkalmas formákat.

Hozhat a tanár például írásos anyagot, üzenetet, ami napjainkban játszódó játékokban lehet például az sms. Minden kiscsoport kaphatna három-öt rövid (hétköznapi, akár banális) üzenetet, és ezek gyors tanulmányozása után azt kellene kitalálniuk, hogy milyen választ küldhetett azokra Tamás.

3. Szituációk – kiscsoportos játék

Bontsuk ki Tamás figuráját! Mind a négy szituációra igaz: a szereplők később mindannyian úgy emlékeztek erre az eseményre, mint jelentősre, fontosra – megmaradt bennük jó emlékként, ez az alkalom az együtt töltött nem kevés idejükből az egyik legjobb pillanat volt.

A csoportoktól azt kérjük, hogy nagyon rövid (legfeljebb egy perces) jelenetet hozzanak vissza, ami minden szereplő megszólal. A játékosok élhetnek a szereplők megsokszorozásának, vagy a gondolatok kihangosításának technikájával. A jelenetek előtt olvassák fel a többieknek azt, amit az adott szereplőről papíron kaptak (nem baj, ha részben ismétlés lesz).

- a) Tamás és Zoltán, az apa egy meccsen: a magyar kupában idén Bányász csapata soha nem látott magasságokba jutott. Együtt mentek ki a Győr elleni meccsre. (Helyette lehet: APÁVAL a meccsen – és három pillanatképet kérünk vissza.)!
- b) Tamás és anya (Márta): egy évvel ezelőtt egy „kamasztitok”, kamaszprobléma kapcsán. Később egy verset is írt erről Tamás. (A jelenet mellett a vers már sok lenne: de arról kérhetünk, és feltehetőleg kaphatunk is információt, hogy tartalmilag mi lehetett abban a versben.)

- c) Tamás akcióban (amikor kivételesen beindul: az említett nagy, nyári, közös találkozót szervezi...)
- d) Tamás, Pál, a báty – a szülők nincsenek otthon, ők vállalták a vasárnapi ebédet. Nagy buli volt: a főzés és a mosogatás is.

Hívjuk fel a résztvevők figyelmét, hogy minden szituációban Tamást keressük, őt figyeljük! Azt nézzük, hogy ő miként éli meg az eseményeket, amelyeknek szereplője!

Anyja: MÁRTA. 44 éves, tanító a szakmája (nincs állásban)

44 éve egyáltalán nem látszik rajta (tiz évet minimum letagadhatna). Végzettsége szerint tanító: mindössze két évig dolgozott ilyen munkakörben, azt sem egyben. A tanítói főiskola után szült két gyereket, otthon maradt velük. Panaszkodott erre az állapotra, hogy otthon van, de élvezte is annak nagy szabadságát. Márta később sem ment vissza tanítani, bár időnként (visszavisszatérően) játszott ezzel a gondolattal. Jelenleg egy városvédő „zöldszervezet”, civilek – vagyis egy egyesület – vezetője. Békés akcióik vannak a városért, a környezetért (és magukért). Fákat ültetnek... és jókat beszélgetnek.

(MAJOR a vezetékneve.)

Apja: ZOLTÁN, 46 éves, kertépítőmérnök

Az utóbbi években helyben csak ritkán kap munkát a kis cégével, ezért kénytelen távolabbi településeken dolgozni. Gyakran van távol a családtól. Erkölcös ember: (nem politikai értelemben véve) konzervatívnak mondható. Az eskü–titok–hűség fogalmak például gyerekkorától fontosak számára.

Amúgy kissé zárkózott, és minden körülmények között udvarias ember. Nem igazán találta meg azokat a formákat, hogy a családja iránti szeretetét ki tudná mutatni. Ezért akaratán kívül közömbösnek tűnik, mintha nem törődne velük. Mintha rideg, távolságtartó lenne. Érzelmei kimutatásában a körülmények, a távoli munka is akadályozza az utóbbi években.

(BARTOS a családi neve.)

Bátyja (Tamásnak): PÁL, 24 éves, mérnök

Átlagos képességű, szorgalmas ember. Az iskolában soha nem volt baj vele, nem lógott ki se felfelé, se lefelé. Bár csak fél éve költözött el, de a főiskola miatt már pár éve kiszakadt a családból. Most meglehetősen távol él tőlük: 400 km-re, a román határ közelében, egy délkelet-magyarországi kisvárosban, a feleségével – ott talált munkát és új családot. A felesége határozott, karakteres ember, vezetői adottságokkal. Pál ezt elfogadja, nincs is ebből semmi baj. Jóval idősebb Tamásnál – ideális „nagytesó” volt.

(BARTOS a családi neve.)

Az a megoldás, hogy az egyes csoportok a saját játékuik előtt egy-egy figuráról felolvassák a legfontosabb információkat, sokat segíthet. Ugyanis ennyi szöveget egyszerre nem lehet bevinni a drámába – három sor után senki nem figyelne. És azért sem, mert unalmas lenne. Játsszani hívtuk az óra résztvevőit, és ennyi szöveg erőteljes mértékben „játékmentesítené” a drámát. Ez pedig nem lehet cél. (Eszköz talán, de ritkán.)

4. Összegzés: mit tudunk Tamás figurájáról?

Ha az látszik az előző csoportbontásos munkából, hogy kialakult egy közel egységesnek tekinthető kép a központi figuráról, akkor ez a pont elhagyható. Ha nem látszik egységesnek a csoportmunkák során a figura (az egyes kiscsoportok másban gondolkodnak), akkor használható, de – mint fent említettük már – nem túl izgalmas formai megoldás lehet a SZEREP A FALON konvenció. Helyette érdekeesebb lehet, ha kitöltjük a KÖZÖSSÉGI OLDAL ADATLAPJÁT.

5. Páros játék (idő függvényében – ha ebből kevés van, akkor ez a pont kimaradhat)

Milyen egy működő, de kihülőben lévő párkapcsolat? Általában milyen? Ez a kérdés, de akár értelmezhetjük úgy is, hogy akadtak hasonló pillanatok, amiket Tamás nem vett észre (avagy ha valamit észrevett, akkor sem tudatosult benne).

Állóképeket és egy-egy mondatot kérünk a pároktól. (A mondatok lehetnek olyanok is, mintha címet adnánk.) Olyan hétköznapi pillanatképeket várunk, amelyek jelezték-jelezhettek volna, hogy baj van a szülők kapcsolatában, de amelyeket Tamás nem vett észre, nem látott meg. (Amennyire emlékszünk rá, vegyük figyelembe mindazt, amit Zoltánról és Mártáról tudunk!)

Revü konvenció: Gyorsan meg is nézzük az állóképeket: mint egy előadást. Kép és mondat, s amint az egyik páros befejezte, máris jöhet a következő, ne legyen benne szünet, cserébe viszont legyen egy előzetesen egyeztetett sorrendünk! (A fizikai elhelyezkedés is megadhatja ezt.)

Ha kell, akkor visszatérés a szerep a falon konvenció ábrájához, kiegészítés...

6. Tanári narráció Márta új kapcsolatáról. Péter bemutatása

Márta az egyesületi munkája kapcsán találkozott először Péterrel, az új városi építésszel. Ezek a találkozások később rendszeressé és magánjellegűvé váltak. Egy idő után döbbenet és jólesően vették észre: szerelmesek egymásba.

Egy kisvárosban semmi nem marad titokban. Ez a kapcsolat sem...

PÉTER, 42 éves, tájépítő

Nemrégén költözött ide Bärkädra, Veszprémből. Megpályázott egy állást, és most ő a kisváros építésze. (A város fejleszteni akar: a polgármester fontosnak tartja a tájrendezést, a környezetet, a parkokat. A megrendeléseknél Péter néhány régebbi üzleti partnerét részesítette előnyben, többek között emiatt sincs most munkája itthon Zoltán kis cégének.)

Péter elvált, egy középiskolás lánya van, aki az anyjával él Veszprémben. Hiányzik neki a család, egyben örül is a későn jött függetlenségnek. Többször megégette már magát a válás után a kellemetlenné váló alkalmi kapcsolatokkal. Most szerelmes.

(Családi neve ZÖLDI.)

7. A lebukás, amikor a fiú rájön anyja viszonyára

Maradhatnak az 5. pont párosai: gyors kör kellene, beemelhetők sztereotip megoldások is (csak sok legyen belőlük!). A párok mikrojelenetei képből indulnak és képbe érkeznek. Közben legfeljebb egy-egy mondatot hallunk a két szereplőtől. És máris folytathatja – szünet nélkül – egy másik páros. Értékelő megbeszélés csak az utolsó páros játéka után...

Nem a lebukás konkrét módjával foglalkozunk itt: általános érvényű és akár kicsit közhelyes is lehet, amit csinálunk. És nem baj, ha humora van.

8. De lehet a fentiek mellett vagy helyett egy véletlenül meghallott beszélgetés is. Például a következő:

MÁRTA Nincs jogod elítélni! Miért pont én ne lehetnék boldog?

NAGYANYA *De mi lesz a gyerekekkel? Ki figyel így rá? Most van a legnagyobb szüksége a szüleire, az anyjára!*

MÁRTA Túl fogja élni, ahogyan mások is. Nemsokára már ő is a maga útját járja. Tisztességgel felneveltük, mindent megkapott.

NAGYANYA *Na, és ki ez az ember? Ismerik a fiúk?*

MÁRTA Nem, sosem látták. Legalábbis nem hiszem. Nemrégiben költözött ide Veszprémből. (...)

NAGYANYA *Hogy ismerkedtetek meg?*

MÁRTA Egy fórumon, ott mutatták be az új városi építésszt...

NAGYANYA *És most mit akarsz? Itt hagyod a családot?*

MÁRTA Szükségem van erre a kapcsolatra. Vele újra fiatalnak, boldognak érzem magam.

9. Ötletgyűjtés, rendszerezés

Tamás az első döbbeneten túl úgy gondolta, hogy ezt nem hagyja annyiban. Nem engedi szétesni a családját. Ha bármit nem is, de nagyon sok mindent megtenne azért, hogy holnap is legyen még hová hazajönnie.

Mit tehet Tamás a család megmentése érdekében?

- Ötletgyűjtés – ha ez eredményes, akkor a következő alpont kimarad.
- Esetenként szükségessé válhat a kiscsoportos ötletgyűjtés. Ezt követi az eredmények visszahozása a teljes csoport elé.
- Mindegyik esetben: felírni a közös ötletgyűjtés eredményeit, majd rangsorolni az ötleteket.
- Melyik csoport mit vállal a kiemelt ötletek közül – a fentiekben meghatározott tartalomhoz a kiscsoportos jelenettől, állóképektől kezdve sokféle formát választhatnak a csoportok. Jól alkalmazhatónak tűnnek az olyan formák, amelyben ki lehet hangosítani a gondolatokat.
- Az egyes kiscsoportok bemutatják, hogy mire jutottak.

10. Ha van idő (mert kibontandó tartalom biztos lesz), újabb kiscsoportos kör jöhet

Megnézhetnénk a nem első dűhből jövő megoldásokat: Zoltán is megtudta, mennek szét, bár látszólag még egyben vannak. Most mit lehet tenni?... Hogyan lehet megélni, amikor lassan csúszik ki a talaj?... Nézzünk meg egy mérlegelős pillanatot is: mit veszített és mit nyert ezzel? Palinak sem tesszik a dolog, a két testvér szövetkezik... Együtt könnyebb? Amikor az első próbálkozások mély kudarcát megéltük... Amikor megéljük a fásultságot... Amikor rájövünk, hogy a probléma forrása két boldog ember... És így tovább.

11. Vagy ha nincs tovább, mert nincs már ötlet és kedv, akkor némi időbeli távolítás

Hol van Tamás a következő karácsonykor; hol van a nyárbúcsúztató buli szokásos időpontjában, ami hagyományos családi ünnep volt náluk; ha magára marad egy percre, és az élete fontos eseményeire gondol, akkor milyen gondolatok jutnak eszébe stb.)

Ha esetleg jutna rá idő

Be lehetne építeni, bár nem a fővonal – valahol a véletlenül meghallott telefonbeszélgetés után lehetne helye esetleg az alábbiak valamelyikének...

- Márta és Péter ismerkedése – „sztereotípiák” (kötött, maximált a szöveg mennyisége)
- „A szerelem kibontakozása.” – hogyan jöhetnek össze?
- Egy kávézóbeli találkozás vége, amikor eldöntik, hogy nem külön mennek haza
- Monológ-törődék/1: amivel Márta megmagyarázza magának a döntése jogosságát (miszerint belemelegy ebbe a viszonyba)
- Monológ-törődék/2: amivel Péter megmagyarázza magának a döntése jogosságát (miszerint belemelegy ebbe a viszonyba)

Omar Sharif árnyékában

Vatai Éva

Nyári török képzésem után abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy meghívtak a kairói Francia Nyelvű Színház Fesztiválra. Feladatomból az volt, hogy vezessek egy egész délutános atelier-t egyiptomi tanároknak, és az előadások után tartott fórumokon, a Point Chaud-n hozzászóljak a beszélgetésekhez.

A cím némi magyarázatra szorul, azzal kezdem.

Egyiptomban a színészeket – akár csak a macskákat – nagy társadalmi megbecsülés övezi. Az előadás helyszínéül szolgáló iskolai színházterem faláról hat hatalmas egyiptomi színészfotó tekint le ránk: az egyik közülük a nemzetközileg is ismert Omar Sharifé, akit rendkívül tisztelnek.

A fesztivál megnyitóján két neves kairói színész is jelen volt. Bátorító szavakkal szóltak a mintegy 200 résztvevőhöz: színházat csinálni érdemes, mert a színpadon – mindig új szerepben – tudsz hű maradni magadhoz!

Az ország

Egyiptom a civilizáció bölcsője, ezt a tényt sosem mulasztják el felemlíteni. A piramisok több mint négyezer évvel visznek vissza bennünket az időben, s a gyermek Jézussal ide menekült a Szent Család: barlangok, emléktáblával jelölt pihenőhelyek jelzik vándorlásukat. A lakosság 90%-a muzulmán, a mara-